

закріплені, об'єктам права власності, які належать фізичним особам, імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/989-2012-%D0%BF>.

3. Про затвердження Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президента України 24 травня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>.

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

5. Ермилова Т. В. Взаимодействие органов власти и общественных организаций как фактор публичной политики в современной России: дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Ермилова Татьяна Владимировна. – М., 2007. – 216 с.

6. Прошко В. Чути громаду : посібник із залучення громадян до місцевого самоврядування (журнальний варіант) / В. Прошко // Аспекти самоврядування : Часопис укр.-америк. програми партнерства громад. – 2003. – № 3 (19). – С. 2-4.

Наставна Г.В.

аспірант,

Науковий керівник: Бобровник С.В.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри теорії права та держави,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЯ АУТОПОЕЗИСУ В ПРАВІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОРОЗУМІННЯ

Сучасний розвиток правової думки характеризується інтенсивністю, наявністю ідеологічного плюралізму, пошуком нових підходів, методології для аналізу та дослідження правових явищ. В сучасній науці спостерігаються, зокрема, тенденції до встановлення єдності природничого і соціогуманітарного знання, інтеграції та взаємопроникнення різних сфер знання [8]. Постнекласичний етап розвитку науки характеризується значною кількістю наукових напрацювань, об'єктом дослідження яких є складні нелінійні системи, що здатні до саморозвитку. Варто зауважити, що такі об'єкти вивчаються як в природничих, так і соціогуманітарних науках, а тому методології їх пізнання взаємодоповнюються, імплементуються та інтегруються. Не виключенням такої тенденції є поява концепції аутопоезису.

Теорію аутопоезису запровадили в нейробіології чилійські вчені У. Матурана і Ф. Варела в 1972 році, розуміючи суть терміну «аутопоезис» як самовідтворення, самопородження, самопобудову. Відповідно до цієї теорії аутопоетичними системами є такі, що мають здатність до самовідтворення своїх основних компонентів, забезпечення їх зв'язаності, впорядкованості, підтримуючи тим самим власну ідентичність, не виключаючи при цьому зміни в середині системи. Теорія аутопоезису була трансформована в 80-х роках

XX століття в соціальні науки Н. Луманом, П. М. Хейлом, Г. Тойбнером, К.-Х. Ладьором, в тому числі і в правову.

Варто зазначити, що ступінь наукової розробки проблем застосування теорії аутопоезису при вивченні соціальних систем та права на теренах вітчизняної та російської науки є недостатнім. Аутопоетичний підхід тільки зараз починає набирати певної популярності стосовно концепції самовідтворення соціальних систем [6], концепції правового аутопоезису [10] та комунікативної основи [9]. Крім того, в іноземній науковій літературі не вщухають дискусії відносно використання концепції аутопоезису [1; 2; 4].

Теорія аутопоезису надає можливість подолати помилково поставлену в праворозумінні альтернативу між правом як автономною системою норм та правом як соціально обумовленим процесом прийняття рішень. Аналізована теорія праворозуміння бачить автономію права в самовідтворенні мережі комунікації і акцентує на її зв'язку з соціумом як втручання з іншими автономними мережами спілкування.

Виходячи з аналізу праць Г. Тойбнера [1; 4; 5], відповідно до аутопоетичного підходу соціальні феномени аналізуються через концепції функціональної (організаційної) замкнутості, пізнавальної відкритості, самовідносності (самопов'язаності) та самоспостереження. В радикальних напрямках в контексті аутопоезису вчені розглядають суспільство як замкнуту мережу комунікацій, а людину як діяльнісного суб'єкта сприймають частиною соціального середовища.

Перш за все, самовідтворювальна система має характер автономної, тобто такої, що має властивість підтримувати самоорганізацію та контролювати внутрішньосистемні зміни. М. Ван де Кершов и Ф. Ост найменшу частку правової системи виявляють в актах комунікації, тим самим надаючи міжсуб'єктивним правовідносинам значення основного елемента правової системи. Тому на думку згаданих вчених, правову систему можна віднести до аутопоетичної, оскільки властиве їй співвіднесення до самої себе впливає не тільки на її структуру та спосіб самоорганізації, але також на основні елементи цієї системи. Для того щоб повноцінно подивитись на правову систему з нової точки зору потрібно звільнитись від запропонованих догматичною теорією права методів та навчитись думати, керуючись «мовою логіки парадоксів». Парадоксальність проявляється в тому, що правова система досліджується як статична та водночас динамічна, як відкрита, так і в той же час закрита, автономна і та, яка залежить від зовнішніх факторів [7].

Основним пунктом соціального аутопоезису, що відображає взаємодію між правом, політикою та економікою, як вважає Г. Тойбнер, є те, що вони буквально не володіють відносною автономією своїх внутрішніх структур, але продукують та відтворюють самостійно всі свої складові й таким чином право, політика та економіка є функціонально закритими системами. Самопов'язані (самовідносні) системи характеризуються власною закритістю в контексті самовідтворення елементів – інтердій, зосередження на іманентності, але водночас вони відзначаються відкритістю в аспекті зовнішньої трансцендентної спрямованості на інформативний взаємообмін із навколишнім середовищем. Як бачимо одночасне існування таких

характеристик системи, як її закритість та відкритість засвідчує про витіснення ідеї класичної науки щодо протилежності відкритих та закритих систем, в свою чергу, в цьому виявляється внесок аутопоетичного підходу до вивчення права та правової системи. На нашу думку, варто відзначити, що використовуючи аутопоетичну парадигму можливо розглядати такі суб'єкти: людину, суспільство, державу, – як ті, що взаємодіють один між одним на партнерських засадах, виключаючи при цьому пряме втручання.

На думку Г. Тойбнера правова система є автономною, якщо її елементи – правові акти – є компонентами в сенсі, що їх інтердії є функціонально закритими відповідно до правових актів та рекурсивно самовідтворюють правові акти. Самопов'язану замкнутість правової системи можливо знайти в обіговому зв'язку між юридичними рішеннями та нормами: рішення мають відношення (направляють, відсилають) до норм, а норми до рішень [4, с. 295].

Керуючись теорією аутопоезису, К.-Х. Ладьор пропонує ієрархічно організованого права, тобто традиційному погляду на право як на систему єдиних та універсальних норм, що встановлені державою та перебувають під її захистом, протиставити правову гетерархію, яка не виключає держави зі сфери права, але поряд з державно-організованим правом визнає існування «мережевоподібного» права, яке діє у відносній автономності від держави [3, с. 45].

Підсумовуючи наукові розробки в контексті теорії аутопоезису бачимо, що цей підхід можливо аналізувати як напрям інтегративного праворозуміння в одному з сучасних його проявів, що вміщає в собі сутнісну комунікативну складову. За допомогою саме аутопоетичної парадигми можна розкрити нові можливості до пізнання феномену права та пов'язаних з ним явищ, використовуючи постнекласичний тип наукової раціональності. Лише в залученні вітчизняних вчених до наукової дискусії щодо спроможності аутопоетичного підходу до права можливо вирішити сучасні проблеми, віднайти напрямки щодо доцільності використання цього підходу у вітчизняній загальнотеоретичній науці.

Список використаних джерел:

1. *Autopoietic law – a new approach to law and society* / ed. by Gunther Teubner. – Berlin ; New York : de Gruyter, 1987. – European University Institute : Ser. A, Law; 8. – 380 p.
2. Goodrich P. *Anti-Teubner: Autopoiesis, paradox, and the theory of law* / Peter Goodrich // *Social Epistemology*. – 1999. – Vol. 13, № 2. – P. 197 – 214.
3. Ladeur K.-H. *The theory of autopoiesis as an approach to a better understanding of postmodern law: from the hierarchy of norms to the heterarchy of changing patterns of legal inter-relationships* / Karl-Heinz Ladeur // *EUI Working Paper Law*, Firenze: European University Institute : Badia Fiesolana, San Domenico. – 1999. – No. 99/3. – P. 45.
4. Teubner G. *Autopoiesis in law and society: a rejoinder to Blankenburg* / Gunther Teubner // *Law & Society Review*. – 1984. – Volume 18, Number 2. – P. 291-301.
5. Teubner G., Febbrajo A. *State, Law, Economy as Autopoietic : regulation and autonomy in a new perspective* / G. Teubner, A. Febbrajo // *Systems European Yearbook on the Sociology of Law*. – Milano, 1992. – P. 353-388.
6. Аутопоезис соціальних систем: монографія / за науковою ред. В. П. Беха / В. П. Бех; Мін-во освіти і науки; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2010. – 746 с.

7. Гальперина П. Л. Понятие правовой системы в контексте теории правового аутопойезиса [Электронный ресурс] / П. Л. Гальперина ; Науч. рук. А. В. Поляков // Правоведение. – 2005. – № 6. – С. 160–179. – Режим доступа : <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1220795>.

8. Кругляк М. І. Методологічний аналіз тенденції до єдності природничого та соціогуманітарного знання за доби постнекласичної науки : автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.02 / М. І. Кругляк; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 18 с.

9. Поляков А. В. Общая теория права: проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода: Курс лекций / А. В. Поляков. – СПб. : Изд. дом С.-Петербург. гос. ун-та, 2004. – 864 с.

10. Синяков Д. К. Концепция правового аутопойезиса. Теоретическое обоснование : монография / Д. К. Синяков. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2014. – 175 с.

Перепелюк А.М.

*аспірант відділу теорії держави і права,
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ

Складність та теоретико-прикладне значення правозастосування обумовлюють різноманітність підходів до визначення цієї категорії, її суб'єктів та характеристики державно-владного характеру цієї діяльності. Швидкоплинні зміни, що відбуваються у суспільстві, потребують переосмислення правозастосовчої діяльності, що, зокрема, пов'язано з виникненням абсолютно нових суб'єктів правозастосування, трансформацією взаємовідносин між його учасниками; необхідністю вдосконалення правореалізаційного процесу, підвищення його ефективності, зміцнення гарантій прав і свобод громадян, посилення їх правової захищеності.

Насамперед, ми б хотіли ще раз торкнутися визначення поняття та характеру правозастосування, як різновиду юридичної діяльності та вагомого елемента загально-теоретичної науки, яке до сьогодні не зменшує актуальності.

В сучасній науковій літературі переважна більшість дефініцій правозастосування мають комплексний характер, тобто є такими, що містять вказівку на здійсненні операції в межах цієї діяльності та очікуваний результат. Зокрема, при визначенні правозастосування основними, зазвичай, виступають поняття: «діяльність державних органів» (П. Галанза, І. Фарбер, М. Хангалов), «діяльність державних органів (посадових осіб) та уповноважених на те громадських органів» (Ю. Бро, Є. Додін, І. Дюрягін, П. Рабінович), «діяльність державних органів, громадських організацій, а за державним уповноваженням – і громадян» (В. Лазарев, П. Недбайло). Тобто, це надає нам можливість визначити правозастосування як різновид юридичної діяльності [1, с. 85], і оскільки, в будь-якому випадку застосування норм права